

Гергана Стефанова

Преди да станат на прах. Рециклираните мебели на Керън Райън

...Прахта е плътта на времето, плътта и кръвта.

Йосиф Бродски

Какво е миналото за архитектите и дизайнерите? Хората, избрали тези по принцип „оптимистични“ професии, са длъжни да гледат в бъдещето, защото сградите, които се строят днес, мебелите и предметите, които сега се проектират, ще продължат да съществуват и след авторите си, или поне за известно време. С две думи – работа за бъдещето.

Марсел Бройер – първо студент, после преподавател в Баухаус (преди сто години), а след това един от големите американски архитекти и дизайнери на XX век, казва: „Всяка архитектура трябва да отговаря на времето си!“ Но за да разберем в кое време сме, трябва и добре да познаваме миналото си. Едно е сигурно – ние сме връзката между вчера и утре, а нещата, които ни заобикалят – сгради, мебели, даже и стари снимки от семейни албуми – са нашата памет, която, докато гледаме в бъдещето, за жалост се превръща в... прах.

Има и такива дизайнери, които се опитват да „спасят“ това изчезващо минало – за да запази частица от общата ни памет, британската дизайнерка Керън Райън съживява стари мебели, сервиси или по-скоро остатъци от столове и сервиси, рециклирайки ги със съвременни материали и технологии. Но не само. Даже визитните й картички са стари черно-бели снимки, намерени изхвърлени в кутия до кофа за боклук или при антиквари, или на битпазари... На гърба е отпечатала телефон и имейл адрес. „Това не са моите майка и баща, или баба и дядо, но са били роднини на някого – не е ли жалко споменът за тези хора да изчезне завинаги?“ – ми каза тя, когато се запознахме на един мебелен салон и аз явно учудено съм ги разглеждала. Взех си три картички (с нейно позволение), защото един елегантен мъж на снимката досущ приличаше на дядо ми от Сливен, сградите ми напомнях за „градовете градини“ от началото на XX век, а на третата снимка имах чувство че жената ей сега ще ме попита „не е ли сладък йоркширският териер?“, който се гуши в ръцете й... (ил. 1, 2, 3, 4). Столовете на Керън Райън също живеят нов живот кой с крак от ярък плексиглас, кой с два, понякога от два или три стола е сглобила един нов, често се срещат и различни епохи – резбован стол от XIX век с пластмасов от шейсетте... (ил. 5, 6, 7, 8).

Дорисуваните „Сервиси втора ръка“ (така се казва серията), които Райън прави между 2005 и 2011 г., също „разказват истории“. Дописвайки думи върху съдовете, сякаш са остатък от шарката, дизайнерката внушава чрез съдовете едно усещане за

*Главен асистент д-р архитект **Гергана Стефанова** е преподавател в НБУ, департамент „Архитектура“ от създаването му през 2006 г. Завършва архитектура във ВИАС (сега УАСГ) през 1983 г. Работи като проектант в ателието на арх. Красимира Попова в „Софпроект“ (1983-1988). В периода 1988-2008 г. е редактор в списанията „Наш дом“, „Аспекти“, „Хубавите къщи“, на приложенията „За дома“ и „Офис обзавеждане“ на в. „Капитал“ и в. „Дневник“ и главен редактор на списанията „Интериор“ и „Жена и дом“.*

В НБУ преподава в програмите „Архитектура“ и „Интериорен дизайн“. През 2014 г. защитава дисертационен труд на тема „Дизайн чрез светлина на архитектурното пространство“. Проектант е на жилищни и обществени сгради и интериори у нас и в чужбина (Франция и Швейцария). За интериорите на „Учебен център на РВД – летище София“ и „Адвокатска кантора на ЛБДМ адвокати“ в Париж получава първа награда на САБ на „Биенале на българския дизайн“ в София, 2011 г.

неспокойство – за нещо тайно, може би част от семейната история, на което чиниите, супниците и фруктиерите са станали неволен свидетел. „Лъжа“, „Страх“, „Болка“, но също и „Любов“ – загатнати истории, които зрителят може да допише сам (ил. 9, 10, 11, 12).

Наред с рециклираните мебели и предмети Керън Райън прави и инсталации с мебели, впечатляващи с посланията си. Например по време на London Design Week в проектите си „Sit Chair“ – 2011 и „Still Sitting“ – 2018 (игра на думи с израза „still standing“), тя прави серия снимки на случайни хора, седнали на столове, изнесени от нея на улицата – един от трапезарията, друг – от спалнята ѝ. Тези мебели между другото също са „спасени“ от боклука. Посланието е да се замислим наистина ли имаме нужда от скъпи дизайнерски изделия, или може с тези средства да помогнем на някой в нужда, защото и старите мебели са достатъчно удобни, а понякога даже и малко повече от новите, а също дали дизайнът е достъпен за широк кръг хора (ил. 13, 14).

С тези проекти Керън Райън поставя основните въпроси на дизайна – кое е красиво, кое утилитарно, замърсяваме ли планетата с изделията му... И в крайна сметка най-важното – за социалната роля на дизайна и за възможността за добър дизайн за всички хора, а не само за една класа като предмети на лукса. Същите въпроси, които са били във фокуса на преподаватели и студенти в школата Баухаус преди 100 години. За инсталацията си „В гората“, 2009 г. („In the Woods“) Керън Райън споделя: „Борбата, която имам със съвестта си при създаването на още един безсмислен, еднократен обект на дизайна, при това на глобалния фон на бедност, насилие и алчност, остава постоянна дилема в моя творчески процес“¹ (ил. 15).

И няколко думи за тъй наречения стил „винтидж“ – думата идва от добра реколта вино от определена година. Този моден стил се отнася за сравнително скъпи неща, като хубавото вино, стари вещи, но не задължително с антикварна стойност, които, естествено, не всеки може да си позволи. Все пак стилът успя да възвърне и разшири вкуса към употребяваните мебели и вещи, били те наследствени (като трикракото столче на Йордан Радичков) или открити в антикварен магазин. „Винтидж“ успя да наложи като ценност в обзавеждането и мебелите серийно производство от 60-те, 70-те и 80-те години на ХХ век, а също така да вкара в дома мебели, които са ценни дори само като свидетелство на отминалото време, а не защото са на известни имена в дизайна.

¹ В интервю за сайта Dezeen – <https://www.dezeen.com/2009/03/29/in-the-woods-by-karen-ryan/>

Ил. 1, 2, 3, 4. Визитките на Керън Райън – нов живот за изхвърлени на боклука стари черно-бели снимки на непознати хора

5. Керън Райън на мебелния салон в Париж, 2009 г.

6. Струговани столове от XIX век, възстановени с плексиглас в луминесцентни цветове

7. Маси в масата

8. Стол, съставен от кресло и два стола

(Ил. 1 – 8. Личен архив на автора)

Ил. 9, 10, 11, 12. Серия чинии „втора ръка“, 2011 г.
Източник. <https://www.designboom.com/design/karen-ryan-second-hand-plates-2011/>

Ил. 13, 14. Проектът „Still Sitting“, 2018 г. Случайни минувачи са поканени да седнат на стар стол – реакция на свръхпроизводството на дизайнерски продукти.
Източник. <https://www.flickr.com/photos/bykarenryan/43869708295/in/photostream/>

Но Керън Райън се разграничава от него: „Моят избор за създаване на дизайн, който използва изхвърлени или нежелани предмети и мебели, не е скоросен и никога не е бил роден от модно течение. Решението беше политическо и лично, реакция на все по-нарастващата потребителска планина от отпадъци на мебелната промишленост и дизайна, както и на собствената ми необходимост да създавам, но при липса на пари и ресурси“¹.

В една от последните работи на Керън Райън – „Тяло“, утилитарността е напълно изчезнала, за да се превърнат тези излезли от употреба мебели и предмети в шокиращи инсталации, напомнящи за смъртта на живи същества (ил. 16). За жалост, повечето хора (може би освен колекционерите) не искат нищо старо в дома си, всичко трябва да започне на чисто, на ново (съдя по клиентите, които съм обзавеждала). Въпрос на избор, но старите неща сякаш са запечатали духа на епохата си, „запомнили“ са хората, които са ги докосвали – като историята на Марсел Пруст за баба му, която подарявала само старинни вещи, загубили полезността си

Ил. 15. Инсталация „В гората“, 2009 г.
Източник. <https://www.dezeen.com/2009/03/29/in-the-woods-by-karen-ryan/>

Ил. 16. Инсталация „Тяло“ (“Body”). Разчленените мебели напомнят човешки скелет, а местата, на които са сложени – на местопрестъпление
Източник. <https://www.flickr.com/photos/bykarenryan/30909378888/in/photostream/>

след дълга неупотреба, но „разказващи“ за живота на хората, живели преди нас.² Тези мебели, лампи, сервиси и декоративни предмети постепенно изчезват от домовете ни, без да си даваме сметка, че са ценни като от част от паметта ни. Нарочно не споменавам изоставените, съборени или запалени стари сгради у нас, но проблемът е един и същ – унищожение на общата ни памет.

² Марсел Пруст, „По следите на изгубеното време“ – целият цитат в оригинал:

Même quand elle avait à faire à quelqu'un un cadeau dit utile, quand elle avait à donner un fauteuil, des couverts, une canne, elle les cherchait “anciens”; comme si leur longue désuétude ayant effacé leur caractère d'utilité, ils paraissaient plutôt disposés pour nous raconter la vie des hommes d'autrefois que pour servir aux besoins de la nôtre. [...] ma grand-mère aurait cru mesquin de trop s'occuper de la solidité d'une boiserie où se distinguaient encore une fleurette, un sourire, quelquefois une belle imagination du passé.